

АЛТЕРНАТИВНИ И ИНОВАТИВНИ ПОДХОДИ В УЧИЛИЩНОТО ОБУЧЕНИЕ В НАЧАЛЕН ЕТАП (I - IV КЛАС)

Йорданка Ненчева

Средно училище „Епископ Константин Преславски“ Бургас

ALTERNATIVE AND INNOVATIVE APPROACHES IN SCHOOL EDUCATION IN THE INITIAL STAGE

Yordanka Nencheva

Secondary School „Bishop Konstantin Preslavski“ – Burgas

РЕЗЮМЕ: Преподаването в началното училище на XXI век съчетава полезните традиции от миналото с новите алтернативни и иновативни подходи и инструменти, присъщи на съвременното модерно общество. Развитието на информационните технологии и реалният достъп до тях в класните стаи позволяват преподаването на знания да се извършва по по-достъпен и по-атрактивен за децата начин. Така процесът на обучение се доближава максимално удобно и ефективно до емоционално-образния свят на детското въображение и подсъзнание, което повишава концентрацията и мотивацията на учениците в учебните часове .

Ключови думи: *алтернативни подходи, информационни технологии, обучение, начално училище.*

ABSTRACT: 21st century primary school teaching combines the useful traditions of the past with the new alternative and innovative approaches and tools inherent in modern society. The development of information technologies and the real access to them in the classrooms allows the transfer of knowledge to be done in a more accessible and more attractive way for children. Thus, the learning process is as close as possible and effective to the emotional - imaginary world of children's imagination and subconscious, which ultimately increases the concentration and motivation of students in the classroom.

Key words: *alternative approaches, information technology, training, primary school.*

Съвременните подходи и методи в процеса на обучение нямат за цел просто да изместят черната дъска и тебешира, за да улеснят динамиката и ефективността на трансфера на знания. Трудната задача тук е да се ангажира детското внимание, да се въздейства на подсъзнателно ниво, като се провокират естествените интереси и любопитството на учениците.

Всички знаем колко интуитивни и цветни са детските възприятия в начален етап (от I-ви до IV-ти клас). Техният свят все още е приказен и се харак-

теризира с многообразие от образи и звуци, чрез които децата избирателно правят корелации с по-сложни понятия и системи от заобикалящия ги сложен свят. Свят, с който ние възрастните искаме да ги запознаем и да им обясним по нашия си начин. Но дали го правим достатъчно сръчно и достъпно?

За да отговорим на този въпрос, трябва да се научим да мислим и да чувстваме като нашите деца. Да се опитаме да възприемем света като амалгама от багри и звуци, така както го правят те. От само себе си стигаме до същината на решението – нека просто използваме звуците и цветовете на природата като медиатори между детското любопитство и учебния материал, който те следва да усвоят. Тук на помощ ще ни се притекат алтернативните подходи в образователния процес като музикотерапията, които съдържат целия този инструментариум от звуци и багри и стоят тъй близо до образното детско мислене. Те са способни както да релаксират, така и същевременно да „заредят“ децата, да повлияят позитивно на тяхното внимание и концентрация, така че да участват активно и по собствено желание в учебния процес и да запомнят без излишни усилия преподаваното съдържание. Музикотерапията е умелото използване на музика и музикални инструменти с цел поддържане и възстановяване на физическото, емоционалното и духовното здраве. Музикотерапията е подход, в който музиката се употребява за немусикални цели. Намира приложение в соматичната медицина, кинезитерапията и особено и най-вече в психологическата работа, каквато безспорно извършваме във възпитателската си дейност на учители и преподаватели [<https://muzikacenter.com/index.php/uroci/muzikoterapia>].

Ефективното въздействие на тези подходи върху човешките възприятия и душевност не са от вчера [<https://download.pomagalo.com/5983/muzikoterapiya/>]. Още няколко хилядолетия преди Христа, считания за основоположник на всички съвременни науки Хермес Трисмегист е можел с музика да вдъхновява хората и да събужда Доброто в тях. От дълбока древност музиката се използва за предизвикване на екстаз и ентузиазъм, за подбуждане на агресивност, за успокояване или изразяване на чувства, за подпомагане на общуването, за лекуване и т.н. Първите писмени сведения за прилагането на музиката с лечебна цел са египетските папируси, в които се съобщава за опити за повлияване на плодовитостта на жените с помощта на заклинателна музика. Магическо-митологичните представи за лечебното въздействие на музиката са отразени и в епосите на Омир „Илиада“ и „Одисея“, в съчиненията на Овидий, в Стария завет и др. Възникването на първите теории за музикотерапията е свързано с разцвета на гръцката антична култура. Според Питагор и последователите му музиката има широк терапевтичен ефект, защото съдържа в себе си принципите на всемирния ред и хармонията на числата. Платон разглежда музиката като средство за възпитание на душата. Аристотел разработва тезата за катарзисното действие на музиката и смята, че чистата музика, т.е. ритъмът и мелодията, имат трайно въздействие върху характера и душата. В Древния Рим са лекували лошото и потиснато настроение и са овладявали

гнева и омразата с успокояващото или възбуждащо въздействие на музиката. През Ренесанса музикотерапията се е препоръчвала като лечебно средство срещу меланхолията и е била утвърден метод за лечение на афектните разстройства чрез активно музициране на китара, лира, а също така и пеенето. „Музиката лекува душата и тялото“ – този надпис може да се прочете върху някои италиански инструменти от епохата на Ренесанса. Китайските лечители също вярвали, че музиката има власт над болестта и предписвали „музикални рецепти“, насочени към един или друг орган. През XVIII век музикотерапията е утвърден метод за лечение на афективните разстройства. До втората половина на XIX век, когато настъпва отлив, следствие от нарастващия престиж на фармакологията и широко разпространения монопол на психоанализата. Музикотерапията преживява истински разцвет след Втората световна война, който води до създаването на голямо разнообразие от школи и насоки в развитието ѝ. Основите на съвременната музикотерапия са поставени от музиканти. Особено известна в Европа е шведската школа на Понтвик, според когото музикотерапията може да проникне в много по-дълбоки слоеве на личността от произнесената дума.

Експресивността на музиката [Бошнакова, 2008] и нейното влияние върху детската психика се дължи по-малко на мелодиите, отколкото на ритъма и темпото. Ритмичните мелодии въздействат върху координацията, равновесието и настроеността. Музиката разширява обема на вниманието, намалява стреса, стимулира асоциативното мислене и въображението и помага на процеса на запаметяване. В прагматичен план музикотерапията се прилага (в класната стая) в две основни методични разновидности:

Активна музикотерапия: дейност на възпроизвеждане или импровизация на музика с гласовете на учениците или с помощта на музикални инструменти и ученически пособия, които могат да имитират и да отмерват ритъма на музиката.

Пасивна музикотерапия: това е слушане и възприемане на музиката от учениците посредством технически уреди за репродукция (музикален плейър, DVD-плейър, интерактивна бяла дъска и др.) или с помощта на музикални инструменти (особено в часовете по музика).

Важно значение при преподаването с музикотерапия е правилният избор на музикални произведения, насочеността и последователността на тяхното слушане.

Първото произведение, което се пуска на учениците, е спокойно и цели въвеждането им в занятието. То е по-кратко от следващото и обикновено действа успокояващо и отпускащо. Например музиката: „Утро - Пер Гинт“ на Едвард Григ, „Градината на Едем“ от Фредерик Шопен, „Болната кукла“ – П.И.Чайковски, „Из есенна песен“ – П.И.Чайковски.

Второто произведение е по-динамично и с него се цели да се възбуди (да се активизира) въображението на учениците. То внася ведра атмосфера и благодарение на бързото темпо и често танцуващия си характер, то неутрализи-

ра настроението, предизвикано от предишното, и влияе активиращо и мобилизиращо на децата. Например музиката: „Пролет“ (из „Четирите годишни времена“ от А.Вивалди); „Шопска ръченица“ (изпълнява оркестърът на Коста Колев); „Дунавско хоро“ от Д.Илиев; „Пайдушко хоро“ (изпълнява духов оркестър).

Пеенето може да се проведе с учениците с тактуване, движения на ръцете и краката, а може в танцова стъпка. Танцовата игра е особен вид несловесна връзка между хората, обединява ги, съгласува техните движения [Дойчинова, 2007].

Слушането и възпроизвеждането на съответните музикални произведения и картини релаксира и същевременно „зарежда“ с оптимизъм и бодрост. Аудио-визуалният ефект се подсилва с използването на интерактивните информационни технологии (музикален плейър, DVD-плейър, интерактивна бяла дъска, електронен учебник), които активно навлизат в класните стаи на модерното българско училище.

Както бе посочено и по-горе, образното мислене на децата в тази възраст намира естественото си продължение и развитие в представените им чрез алтернативните и иновативни методи и технологии картини и звуци. В непосредствен практичен порядък това означава, че те не влизат в нова стресова обстановка, която се противопоставя на естествената им зона на комфорт, а импонира на детското им светоусещане и плавно ги подготвя към прехода за усвояване на нови специфични знания. Последните се преподават много полесно и достъпно, когато с помощта на музикалната терапия вниманието на учениците постепенно и не принудено е било насочено към желаната от учителя тематика.

В някои български училища вече е възприет един по-удачен подход за приканване на учениците в час. Това не е традиционният рязък и стресиращ звук на учебния звънец, а успокоителна и релаксираща мелодия, която не затормозява детските психика и нагласа.

Музикотерапията дава неподправена първична информация за емоционалния статус на детето [<https://pu-sk.com.Prezentacia muzikoterapiya>]. Тя е вариант за разреждане на напрежението. Поради което и предлага социално приемлив изход на агресията и другите негативни чувства. Осигурява на учениците в начален етап възможност да развият своя вътрешен контрол. Доказано е, че музиката тонизира централната нервна система, подобрява обмена на веществата и кръвообращението. Тя нормализира ритъма на нашето дишане, пулс, кръвно налягане, температура, сваля мускулното напрежение. Музиката оказва магическо въздействие върху човешкия мозък, защото конкретните типове нервни клетки реагират на конкретни честоти на звуковите вълни, които пък съответстват на точно определени ноти. Това благотворно влияние на музиката върху човешкия и в частност върху детския организъм (понеже детската възприемчивост е по-първична и необременена) води до снижаване до минимум на стреса на учениците в училищна среда, до стимулиране на ко-

муникацията, насърчаване на социализацията и себеизразяването, засилване на когнитивните умения и насърчаване на физическата и умствената активност в часовете.

Нещо повече, колкото и невероятно да звучи, музикотерапията предлага безболезнено и изключително ефективно лечение на типичните „училищни“ симптоми, свързани с естествените детски изблици или настроения на отрицание и отхвърляне, или с толкова честите промени във физиологичните им състояния. Защо ни са скъпите и „страшни“ фармацевтични продукти и лекарства, след като можем да си позволим една напълно безплатна музикална аптека. Ако симптомите на малките пакостници са „Не искам“, „Не мога“ и „Няма“, на помощ идва магическото лечение с класически сиропи на Чайковски („Лебедово езеро“), Клод Дебюси („Лунна Светлина“), Моцарт („Малка нощна музика“, серенада №2), Сен-Санс („Умиращият лебед“). Ако пък някой го боли глава, гърло или корем, ще се възползваме от обезболяващите ефекти на най-добрите аналгетици в света на звуците: „Пролетна песен“ на Менделсон, „Валс на цветята“ на Чайковски, произведенията на Бах и Хендел.

Използването на първичното и подсъзнателно въздействие на музиката като компилация от звукове, усещания и тонове и споделянето ѝ с децата чрез интерактивните технологии, влияе благотворно върху тяхното подсъзнание и активира мотивацията и концентрацията на учениците от начален етап по време на учебния процес. Това, в което образно казано се провалят утвърдените педагогически подходи, може да бъде достигнато на крилете на уникалното детско въображение, стига то да бъде приятно изненадано от подходящото музикално произведение. В тази тоналност звучи мисълта на блестящия композитор Рихард Вагнер, че: „Там, където свършва силата на думите, започва музиката“.

Литература:

1. Boshnakova, S., „Muzikalna pedagogika“, 2008.
2. Doychinova, E., 2007.
3. <https://download.pomagalo.com/5983/muzikoterapiya/>.
4. <https://muzikacenter.com/index.php/uroci/muzikoterapia>.
5. <https://pu-sk.com>. Prezentacia muzikoterapiya.